

יוזמת טראמפ להגירה מרצון מרצועת עזה - בחינת היתכנות

ראם כהן | 11 בפברואר, 2025 | גיליון 1948

יוזמת טראמפ להגירה מרצון של פלסטינים מרצועת עזה עשויה להצביע על שינוי גישה להתמודדות עם ההרס הנרחב ברצועת עזה והיעדר מגורים לתושביה העקורים, ונועדה גם לרתום את מצרים וירדן למעורבות פעילה בפתרון הדילמות המתעוררות במצב זה. אם היוזמה אכן תגיע לכלל יישום, יש להבטיח שההליך יתנהל תוך שיתוף פעולה עם המהגרים ומרצונם, התמריצים שיוצעו להם יהיו משמעותיים, ויוקם מנגנון פיקוח בינלאומי שיבטיח את זכויותיהם. במקביל, על ארצות הברית וגורמים רלוונטיים בזירה הבינלאומית לנהל דיאלוג עם הפלסטינים שמעוניינים להגר, על מנת לשלב ביוזמה מענים לרצונותיהם ולגבש תנאים שיאפשרו פתרון הוגן ומקיף. מומלץ לישראל לנהוג כ"שחקן משני" שלא תוביל בגלוי את הרעיון ואת יישומו אלא תאפשר יציאת עזתים מהרצועה, אם יבחרו בכך.

רצועת עזה היא אחד האזורים הצפופים והמורכבים בעולם. מתגוררים בה למעלה מ-2.1 מיליון תושבים. ערב מלחמת ה-7 באוקטובר שררו בה תנאים של משבר כלכלי, חברתי והומניטרי מתמשך, הלחץ הדמוגרפי, האבטלה הגבוהה (80 אחוזים) והתלות בסיוע חוץ הפכו את הרצועה לאזור קשה ביותר למחיה. כל אלה אך החמירו במידה ניכרת בעקבות המלחמה המתחוללת ברצועה מאז ה-7 באוקטובר, שהביאה להרס נרחב של תשתיות. על רקע זה, יוזמת הנשיא טראמפ להעברת תושבים מהרצועה למדינות אחרות - מצרים, ירדן, אלבניה ואינדונזיה - מהווה תפנית במערך הגישות השונות לטיפול במשבר באזור מוכה זה. הרעיון - יצירת מנגנונים שיאפשרו לתושבים המעוניינים בכך לעזוב את רצועת עזה מרצונם באופן מסודר, תוך הבטחת זכויותיהם - מעין יוזמה שתאפשר את בנייתה מחדש של הרצועה תוך הפחתת הנטל הכרוך במציאת פתרונות דיור ומענה הומניטרי למאות אלפי העקורים שבשטחה. הצעה זו מעלה שאלות חשובות בנוגע להיתכנותה המדינית, הכלכלית והמשפטית שלה, כמו גם לגבי השפעותיה האזוריות והבינלאומיות האפשריות.

הזווית הישראלית

דיון בנושא עידוד הגירה מרצון מרצועת עזה עלה מספר פעמים בזירה הציבורית והפוליטית בישראל. [סקרים שנערכו](#) על ידי חברת "דייקרט פולס" בשנת 2024, במהלך המלחמה, הצביעו על כך שכ-80% מהנשאלים בישראל תומכים בעידוד הגירה מרצון של תושבי עזה, לעומת 12% שהתנגדו.

זכויות האדם הקשורות בחופש התנועה והבחירה של פרטים במדינתם ובמדינות אחרות מוגנות על ידי המשפט הבינלאומי. אמנות בינלאומיות, ביניהן האמנה הבינלאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות, מגבילות את האפשרות של מדינה להפעיל לחץ ישיר או עקיף לעידוד הגירה בכפייה. בנוסף, רבים מתושבי עזה רשומים כפליטים על ידי אונר"א, מעמד המקנה להם זכויות מסוימות לרבות סיוע כלכלי, שעלול להוות מכשול לעידוד הגירה, שכן עזיבה מרצון עשויה להוביל לאובדן הסיוע שמעניק הארגון. מאידך גיסא, עידוד הגירה מרצון, המבוסס על תמריצים כלכליים ואפשרויות משופרות במדינות אחרות שיובטחו על ידי המדינות הקולטות והמערכת הבינלאומית, עשוי להיחשב לגיטימי כל עוד זכויות האדם של המהגרים נשמרות והם אינם נתונים לכפייה ישירה או עקיפה. עידוד הגירה מרצון מחייב אם כן גיבוי משפטי מבוסס, שימנע חשש להפרת זכויות.

עידוד הגירה יוכל להפחית את העומס על התשתיות הדלות ברצועה ולשפר את איכות החיים של התושבים הנותרים. העובדה שהיוזמה אינה מגיעה מישראל אלא מארצות הברית, מפחיתה קשיים משפטיים ומאפשרת גיוס תמיכה בה בזירה הבינלאומית. ישראל, מנקודת מבטה, יכולה לראות ביוזמה זו יתרון אסטרטגי משמעותי: הפחתת העומס הביטחוני והדמוגרפי על גבולה הדרומי. אפשרות זו עשויה בנוסף להפחית איומים ביטחוניים על ישראל, שכן עזיבה מרצון של חלק מהאוכלוסייה עשויה להוביל גם להפחתת התמיכה בארגוני טרור. היוזמה, בהקשר של מצרים וירדן, נועדה כנראה לרתום את מעורבותן הפעילה בפתרון המשבר ההומניטרי ברצועת עזה וכן בייצוב ובשיקום הרצועה, או בקליטת מהגרים להפחתת הלחץ ההומניטרי שם.

מנגד, קיימת סכנה שעידוד ההגירה ייחשב לכפייה או כמדיניות מפלה, מה שעלול לעורר ביקורת בינלאומית נרחבת. כמו כן, עידוד הגירה מרצון עשוי להתפרש כניסיון לרוקן את הרצועה מאוכלוסייתה באופן שיחליש את התביעה הפלסטינית על השטח, וכצעד מקדים לכוונות סיפוח של שטחים ברצועה לישראל. משום כך, בלי הסכמתן של מדינות לקלוט את המהגרים התוכנית לא תהיה ישימה.

מוכנות מדינות לקליטת מהגרים בעזה במהלך המלחמה:

באוקטובר 2023, בתחילת המלחמה, הביעה סקוטלנד את נכונותה לקלוט פליטים פלסטינים משטח הרצועה. השר הראשון של סקוטלנד (מקביל לראש ממשלה), הומזה יוסוף, הצהיר כי המדינה מוכנה לקבל פליטים וקרא למדינות נוספות להצטרף למאמץ ההומניטרי. קנדה הודיעה במאי 2024 על כוונתה להגדיל את מספר הפליטים הפלסטינים מעזה שייקלטו במדינה, במסגרת תוכנית הכוללת הענקת ויזות קליטה זמניות לכ-5,000 פלסטינים בעלי קרובי משפחה בקנדה. בנוסף, ח"כ דני דנון ציין כי מדינות בדרום אמריקה ובאפריקה הביעו

נכונות לקלוט פליטים מעזה בתמורה לתמיכה כלכלית והדגיש את הצורך להקל על פלסטינים המעוניינים את ההגירה למדינות אחרות.

יוזמת טראמפ

הצעתו של נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ, להעביר פליטים פלסטינים מרצועת עזה למדינות שכנות, ספציפית למצרים וירדן, (ואף למדינות רחוקות - אלבניה ואינדונזיה) עוררה דיון נרחב בזירה הבינלאומית והאזורית. טראמפ ציין כי שוחח עם מלך ירדן, עבדאללה השני, על האפשרות לקלוט פליטים פלסטינים בארצו, וכי דן בנושא גם עם נשיא מצרים, עבד אל-פתאח א-סיסי. לדבריו, המצב בעזה הוא "בלגן" וכי "משהו חייב לקרות, כמעט הכל נהרס שם. אני מעדיף לבנות להם דיור במקום שבו יוכלו לחיות בשלום [ynet](https://www.ynet.co.il)".

יתרה מזאת, בפגישתו עם ראש הממשלה בנימין נתניהו, ב-4 בפברואר 2025, [הציע טראמפ](https://www.ynet.co.il) יוזמה לפיה כל תושבי רצועת עזה, יועברו למדינות אחרות. טראמפ ציין כי ארצות הברית תיטול אחריות על פינוי הפצצות וההריסות ברצועה, ותפעל לפיתוח כלכלי שיספק מקומות עבודה ומגורים. הוא אף הציע כי ארצות הברית תיקח בעלות ארוכת טווח על רצועת עזה, במטרה לקדם יציבות במזרח התיכון. נתניהו כינה את הרעיון "חשיבה מחוץ לקופסה".

יודגש כי מדינות ערב הביעו התנגדות עזה ליוזמה. הן מסרבות לקלוט פליטים מרצועת עזה: מצרים הביעה התנגדות נחרצת לכל ניסיון לשכן פליטים פלסטינים בשטחה, בעיקר מחשש לשינוי הדמוגרפי בחצי-האי סיני ולערעור היציבות הפנימית במדינה. נשיא מצרים, עבד אל-פתאח א-סיסי, הצהיר כי מצרים לא תקבל שום ניסיון להעברת פלסטינים לשטחה וכי פתרון הסוגיה הפלסטינית צריך להימצא בגבולות פלסטין. גם ירדן דחתה את ההצעה על הסף: דובר ממשלת ירדן, מוחמד אל-מומני, הצהיר כי "הביטחון הלאומי הירדני קשור בהישארות פלסטינים באדמתם וסירוב להגירה".

הגם שיוזמת הנשיא טראמפ מצביעה על שינוי בגישת ארצות הברית לסכסוך הישראלי-פלסטיני, שותפותיה הערביות של ארצות הברית רואות בה פוטנציאל לערעור הסטטוס קוו במדינותיהן, ולאו דווקא צעד בכיוון שיכון המתח הקשור בסוגיה הפלסטינית. [בהצהרה משותפת](https://www.ynet.co.il) שנמסרה בפסגת שרי החוץ של הליגה הערבית בקהיר ב-1 בפברואר, נציגי המדינות הדגישו את מחויבותם לפתרון שתי המדינות ולשמירה על זכויות הפלסטינים, תוך דחיית רעיון העקירה של תושבי עזה. הם ציינו כי יש לתמוך במאמצים לשיקום הרצועה ולהבטיח את הישארות הפלסטינים באדמתם. ועם זאת, למרות התנגדותן הראשונית, מדינות ערביות, בפרט מצרים וירדן, עשויות לזכות בתמורות כלכליות החיוניות לנוכח מצבן הכלכלי, אם ישוכנעו לשתף פעולה עם יישום היוזמה. עבור מצרים, למשל, קליטת פליטים בצפון סיני יכולה לתרום לפיתוח האזור ולחיזוק הכלכלה המקומית. ירדן, נדרשת להתמודד עם אתגרים דמוגרפיים ופוליטיים שעלולים לערער את האיזונים העדינים שבין האוכלוסייה הפלסטינית והאוכלוסייה

העבר-ישראלית. אך מימון מתאים ותכנון קפדני של אזורי מגורים למהגרים בדרום הממלכה, למשל, עשויים להתברר להזדמנות לחיזוק כלכלת המדינה.

ואולם, עבור פלסטינים שייענו בחיוב ליוזמה ויבחרו לעזוב את רצועת עזה, היוזמה עשויה להציע הזדמנות ממשית לשיפור תנאי החיים. הגירה למדינות אחרות עם הבטחת תמריצים כלכליים, תשתיות ושירותים, יכולה לאפשר חיים עבור משפחות רבות. [סקר של מכון PSR בראשות ד"ר ח'ליל שקאקי](#) אף מצביע כי שיעור ניכר מתושבי עזה הביעו רצון להגר: 44% מהעזתים בגילאי 18-29 מעוניינים לעזוב את הרצועה אם תינתן להם האפשרות לכך. הסיבות לכך מגוונות: תנאים הומניטריים קשים, אבטלה גבוהה, שליטה הדוקה של חמאס ותחושת חוסר תקווה לשיפור המצב. לכן, עבור רבים מהתושבים, האפשרות לעזוב את הרצועה הפכה לחלום, במיוחד לנוכח המצב הביטחוני-כלכלי הקשה שבו הם מצויים. עם זאת, היוזמה מעוררת התנגדות בקרב חמאס והרשות הפלסטינית, בשל חשש שזו תתפרש כ"נכבה" נוספת וכוויתור על זכות הפלסטינים להגדרה עצמית.

היוזמה מציבה גם שאלות משפטיות. עידוד הגירה מרצון חייב להיעשות תוך שמירה על זכויות האדם וללא כפייה. הדגש ביוזמה זו הוא על תמריצים חיוביים, ולא על הפעלת לחץ או כפייה. מעורבותם של גופים בינלאומיים דוגמת האו"ם – אם ישתף פעולה עם קידום יוזמת טראמפ – צפויה להבטיח שהיא תעמוד בסטנדרטים בינלאומיים. בנוסף, אם מדינות רבות ישתתפו בתהליך ויובילו אותו, עשויה להפחית חשש מביקורת משפטית בזירה העולמית.

[סקר מדד ישראל של המכון למדיניות העם היהודי \(JPPPI\)](#) מה-3 בפברואר 2025 הצביע על כך ש-52% מיהודים בישראל רואים ביוזמה כמעשית ושיש לנסות לקדם אותה, בעוד 30% נוספים רואים בה רעיון חיובי אך בלתי ניתן למימוש. כלומר, בסך הכול, מעל 80% מהמשיבים תומכים ברעיון של הגירה מרצון מתושבי עזה.

יתרונות כלכליים ומדיניים של יוזמת טראמפ

ההיבטים המרכזיים בעידוד הגירה מרצון הוא הצורך ביצירת תמריצים כלכליים משמעותיים הן למהגרים עצמם והן למדינות הקולטות. ארצות הברית וגורמים בינלאומיים נוספים עשויים להציע חבילות סיוע כלכליות רחבות היקף (העלות מוערכת בכ-14 מיליארד דולר להגירת כחצי מיליון מתושבי עזה), אך השאלה המרכזית היא, האם סיוע זה יהיה בר-קיימא בטווח הארוך, או שמא יהפוך גורם מעורר התנגדות מצד המדינות הקולטות, החוששות מהשלכות כלכליות, חברתיות וביטחוניות הכרוכות בקליטת אוכלוסייה פלסטינית ניכרת. אם היוזמה תעבור לשלב מעשי, ארצות הברית תחזק את מעמדה כמובילה עולמית בקידום פתרונות פרגמטיים לסכסוך הישראלי-פלסטיני, תוך הפחתת העומס הדיפלומטי והפוליטי המוטל עליה בנושא זה.

לעומת זאת, בתרחיש הפסימי, התנגדות עזה מצד מדינות האזור, לצד התנגדות של ההנהגה הפלסטינית וארגונים בינלאומיים, תגרום לכך שהיוזמה לא תצא לפועל או שתיתקל במכשולים רבים. בנוסף, חוסר נכונות של מדינות קולטות לשתף פעולה עם היוזמה עשוי להוביל לכישלונה, להחרפת המצב ההומניטרי ברצועה ולחזיון טענות הקהילה הבינלאומית נגד ישראל וארצות הברית על כי הן מנסות להיפטר מהאוכלוסייה הפלסטינית במקום להתמודד עם שורש הסכסוך. בתרחיש זה, יוזמת טראמפ עשויה להפוך לנושא שנוי במחלוקת בזירה בינלאומית

סיכום

אחד ההיבטים החשובים ביוזמת טראמפ הוא ההכרה בכך שפתרון בעיית עזה אינו באחריותה הבלעדית של ישראל, אלא מחייב מעורבות אזורית ובינלאומית רחבה. שינוי התפיסה כי רצועת עזה היא בעיה ישראלית בלבד הוא מהותי, שכן האחריות למציאת פתרון מוטלת במסגרת היוזמה גם על מדינות ערביות. יתרה מזאת, הפתרונות אינם נמצאים לחלוטין בידי ישראל. לדוגמה, ישראל אינה יכולה לקדם לבדה דה-רדיקליזציה בקרב הפלסטינים וההתמודדות עם הבעיה הפלסטינית צריכה להיגזר מתוך מציאות אזורית כוללת,

מימוש הרעיון של הנשיא טראמפ דורש תיאום בינלאומי, משאבים כלכליים נרחבים והבטחת שמירה על זכויות האדם של המהגרים. בשלב זה, הצעתו של טראמפ מסמנת אומנם שינוי במדיניות האמריקנית כלפי הסכסוך הישראלי-פלסטיני ובכללי המשחק הנהוגים לפתרונו (מתווה "שתי מדינות לשני עמים"), אך עדיין אינה כוללת מנגנונים ברורים ליישום אפקטיבי של היוזמה. השאלה המרכזית היא, האם העולם הערבי והקהילה הבינלאומית יהיו מוכנים לקדם פתרון מעין זה, והאם תושבי רצועת עזה עצמם יראו בו הזדמנות אמיתית לשיפור חייהם, או שימשיכו לראות בו ניסיון להחליש את הזהות הלאומית והזכויות להגדרה עצמית של הפלסטינים.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט